

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

19 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Kowalski

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 19 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej J. S. i M. K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 10 marca 2022 r., VI ACa 552/20,

w sprawie z powództwa J. S. i M. K.

przeciwko Bank AG spółce akcyjnej w W. Oddział w P.

o zapłatę

uchyła zaskarżony wyrok w części tj. w punktach:

1. a) w zakresie uwzględnionego zarzutu zatrzymania oraz oddalonego żądania zasądzenia odsetek, 1. b) i 3 i w tej części przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Maciej Kowalski

Jacek Grela

Kamil Zaradkiewicz

[S.J.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 24 lutego 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo J. S. i M. K. przeciwko Bank AG (Spółka Akcyjna) w W.

Wyrokiem z 10 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił ww. wyrok w ten sposób, że w punkcie pierwszym zasądził od pozwanego na rzecz powodów łącznie 67 841,31 zł i 28 614,76 CHF oraz oddalił powództwo o zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie tych kwot, przy czym uznał, iż pozwanemu przysługuje uprawnienie do zatrzymania zasądzonego od niego świadczenia do czasu zaoferowania przez powodów zwrotu 241 409,91 zł albo zabezpieczenia roszczenia o zwrot tej kwoty, a w pozostałym zakresie oddalił obie apelacje.

Sąd drugiej instancji ustalił, że 12 listopada 2007 r. powodowie złożyli wniosek o udzielenie kredytu hipotecznego w wysokości 237 600 zł, powiększonych o prowizję banku i składkę na ubezpieczenie. 4 grudnia 2007 r. ustanowiony przez nich pełnomocnik oraz pośrednik prawny pozwanego banku zawarli umowę opatrzoną datą 3 grudnia 2007 r. na 115 160 CHF z przeznaczeniem na zakup mieszkania we W. Wypłata środków została zrealizowana jednorazowo przez przelew na rachunek dewelopera oraz banku, który pobrał prowizję i składkę ubezpieczeniową. Podpisując umowę powodowie występowali jako konsumenci, nie prowadzili działalności gospodarczej. Umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorców stosowanych przez pozwanego. Uruchomienie kredytu oraz jego spłata miały następować w PLN. Kwota wypłaty miała zostać obliczona z użyciem kursu kupna waluty zgodnie z obowiązującą w danym dniu tabelą kursów banku, natomiast kwota spłaty w złotych z użyciem kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w danym dniu tabelą kursów banku. Natomiast dla pobrania prowizji i opłaty z tytułu ubezpieczenia bank stosował kursy średnie NBP z dnia płatności.

Przy podpisaniu umowy pełnomocnik powodów złożył w ich imieniu oświadczenia o ustanowieniu hipoteki oraz oświadczenia o zapoznaniu się z ryzykami kursowym i zmiany stopy procentowej. 3 stycznia 2012 r. strony zawarły

aneks przewidujący spłatę kredytu bezpośrednio w CHF z rachunku walutowego powodów.

Sąd Apelacyjny oddalił powództwo o zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie 67 841,31 zł i 28 614,76 CHF oraz uwzględnił podniesiony przez pozwanego zarzut zatrzymania oparty na art. 497 w zw. z art. 496 k.c.

Sąd drugiej instancji uznał, że na przeszkodzie skorzystaniu przez pozwanego z prawa zatrzymania w niniejszej sprawie nie stoi jednorodzaowość świadczeń wzajemnych (świadczenia pieniężne), bowiem treść art. 496 k.c. nie daje podstaw do wyłączenia takich świadczeń z zakresu zastosowania tego przepisu. Sąd wskazał, że pozwany w niniejszej sprawie złożył wobec powodów materialnoprawne oświadczenie z 1 lutego 2022 r. o skorzystaniu z prawa zatrzymania, które zostało doręczone powodom 4 lutego 2022 r. Następnie na złożenie tego oświadczenia pozwany powołał się w piśmie procesowym z 8 lutego 2022 r.

W ocenie Sądu drugiej instancji wzajemne roszczenie pozwanego o zwrot wypłaconego kapitału kredytu nie było roszczeniem przedawnionym ze względu na zastrzeżoną dla kredytobiorcy - konsumenta możliwość podjęcia ostatecznej decyzji co do sanowania niedozwolonej klauzuli (i uniknięcia w ten sposób skutków nieważności umowy) albo powołania się na całkowitą nieważność umowy także wtedy, gdy mogłaby zostać utrzymana w mocy przez zastąpienie klauzuli abuzywnej stosownym przepisem. Należy uznać, że co do zasady termin przedawnienia roszczeń o zwrot nienależnie spełnionych świadczeń może rozpocząć bieg dopiero po podjęciu przez kredytobiorcę - konsumenta wiążącej (świadomej, wyraźnej i swobodnej) decyzji w tym względzie.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego należy uznać, że wystąpienie przez konsumenta z żądaniem restytucyjnym opartym na twierdzeniu o całkowitej i trwałej bezskuteczności (nieważności) umowy kredytu nie może być uznane za równoznaczne z zakończeniem stanu bezskuteczności zawieszanej tej umowy, jeżeli nie towarzyszy temu wyraźne oświadczenie konsumenta, potwierdzające otrzymanie wyczerpującej informacji. Można przyjąć, że w okolicznościach niniejszej sprawy powodowie uzyskali taką informację po otrzymaniu postanowienia Sądu Apelacyjnego z 24 stycznia 2022 r. W sytuacji, gdy powodowie nadal obstawali przy

uznaniu umowy za nieważną, pozwany nie mógł już mieć podstaw do przyjęcia, że nadal trwa stan bezskuteczności zawieszanej i że roszczenie powodów wobec niego o zwrot spełnionych świadczeń wyrażone w pozwie nie stało się jeszcze wymagalne. Wymagalność roszczeń powodów można zatem wiązać z datą udzielenia przez nich odpowiedzi na zobowiązanie zawarte w postanowieniu z 24 stycznia 2022 r. Skuteczne skorzystanie z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego przesądza o braku opóźnienia w spełnieniu tego świadczenia i wyłącza to opóźnienie, bowiem wymagalność zobowiązania nie zachodzi, gdy dłużnik dysponuje zarzutem hamującym roszczenie wierzyciela, a takim zarzutem jest zarzut zatrzymania.

Powyższe orzeczenie zaskarżyli skargą kasacyjną powodowie, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj.:

1. art. 496 w zw. z art. 497 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”) przez uznanie, że umowa kredytu jest umową wzajemną i że do zwrotu świadczeń w razie jej nieważności może mieć zastosowanie prawo zatrzymania, podczas gdy umowa taka - podobnie jak pożyczka - nie jest wzajemna, a w szczególności świadczenie banku polegające na wypłacie kredytu oraz świadczenie polegające na zwrocie kredytu nie są względem siebie świadczeniami wzajemnymi, wobec czego prawo zatrzymania nie ma do tych świadczeń zastosowania;
2. art. 385¹ k.c. w zw. z art. 9 i 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 6 i 7 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) przez uwzględnienie zarzutu zatrzymania zgłoszonego przez pozwanego w końcowej fazie postępowania apelacyjnego, co skutkowało niemożnością realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13;
3. art. 496 i art. 497 k.c. przez błędną wykładnię i zastosowanie polegające na przyjęciu, że prawo zatrzymania może mieć zastosowanie do wzajemnego zwrotu świadczeń pieniężnych, podczas gdy wzajemny zwrot takich świadczeń jest z istoty swojej zabezpieczony przez możliwość ich potrącenia;
4. art. 481 § 1 w zw. z art. 455 w zw. z art. 405 w zw. z art. 410 k.c. przez ich błędną wykładnię, a mianowicie niezasadne przyjęcie, że w przypadku nieważności umowy

w następstwie bezskuteczności zamieszczonych w niej abuzywnych postanowień i powstania obowiązku zwrotu świadczeń przez strony jako nienależnych, odsetki za opóźnienie w zwrocie przez nieuczciwego przedsiębiorcę świadczeń spełnionych przez konsumenta w wykonaniu nieważnej umowy nie są konsumentowi należne, jeżeli przedsiębiorca w toku postępowania zgłosił zarzut zatrzymania;

5. art. 497 w zw. 496 w zw. z art. 117 § 2¹ wz. z art. 118 w zw. z art. 120 k.c. z uwagi na uwzględnienie zarzutu zatrzymania pomimo przedawnienia zabezpieczanej w ten sposób wierzytelności pozwanego.

We wnioskach powodowie domagali się uchylenia i zmiany wyroku w zaskarżonej części w punkcie II przez orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu i zasądzenie na ich rzecz odsetek ustawowych za opóźnienie od: 67 841,31 zł od 18 stycznia 2018 r. do dnia zapłaty i 28 614,76 CHF od 18 stycznia 2018 r. do dnia zapłaty oraz oddalenie zgłoszonego przez pozwanego zarzutu zatrzymania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona.

Wszystkie, wskazane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa materialnego, w istocie ogniskują się wokół problemu skuteczności podniesionego przez pozwanego zarzutu zatrzymania. Niewątpliwie jego uwzględnienie rzutowało również na rozstrzygnięcie o odsetkach.

Aktualnie zarówno w judykaturze Sądu Najwyższego, jak i orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dominuje stanowisko, że w tożsamych okolicznościach, jak w niniejszej sprawie, brak podstaw do podniesienia zarzutu zatrzymania.

TSUE uznał, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji

ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaofiarowania przez rzeczonego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy (zob. postanowienie z 8 maja 2024 r., C-424/22).

Z kolei w uchwale składu siedmiu sędziów z 19 czerwca 2024 r. (III CZP 31/23) Sąd Najwyższy wskazał, że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony.

Nadto w najnowszym orzecznictwie uznano, że w razie dochodzenia od banku zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie umowy kredytu, która okazała się niewiążąca, bankowi nie przysługuje prawo zatrzymania na podstawie art. 496 w z. z art. 497 k.c. (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 5 marca 2025 r., III CZP 37/24).

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., uchylił zaskarżony wyrok w części i przekazał w tym zakresie sprawę do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

Maciej Kowalski

Jacek Grela

Kamil Zaradkiewicz

[S.J.]

[a.ł]